LAUSUNTO

Aihe: Hallintovaliokunta torstai 7.3.2024 klo 12.15 / U 78/2018 vp / Lausuntopyyntö

Asia: U 78/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle yhteisen kumppanuussopimuksen rahastojen ja Euroopan globalisaatiorahaston sääntelystä sekä koheesiopolitiikan uudistamisesta ohjelmakaudelle 2021–2027 annetuista komission ehdotuksista (koheesiopolitiikan asetuspaketti)

Lapin liitto on toiminut pitkään Pohjoiskalotin neuvoston sihteeristön isäntäorganisaationa osallistuen aktiivisesti Pohjoiskalotin neuvoston toimintaan ja rajaestetyön kehittämiseen sekä yhteisen Pohjoismaisen rajaneuvonnan toiminnan vakiinnuttamiseen. Tässä roolissaan Lapin liitto lausuu otsikossa mainitusta asiasta seuraavaa:

Lapin liitto tukee valtioneuvoston myönteistä kantaa jatkaa pohjoismaista yhteistyötä rajaesteiden purkamisessa mukaan lukien Pohjoismaiden ministerineuvoston alainen toiminta. Myös Lapin liitto kannattaa sellaisia ratkaisuja, joilla vältettäisiin hallinnollista taakkaa lisäävien rinnakkaisten järjestelmien perustamista sellaisten maiden väliseen yhteistyöhön, joilla jo on käytänteet rajaesteiden poistamiseksi.

<u>Asetusehdotuksen suhde pohjoismaiseen rajayhteistyöhön</u>

Komission muutetussa asetusehdotuksessa on huomioitu niitä asioita, joissa pohjoismaistakin rajaestetyötä voisi tehostaa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi rajaesteiden käsittelyn ja ratkaisemisen hitaus ja aikaavievyys, vastuuviranomaisten halukkuus etsiä ratkaisuja, tarve rekisteröidä esiin tulleita esteitä (rajaestetietokanta) tai mahdollisuus todeta, ettei asiaa pystytä ratkaisemaan.

Kuitenkin **on vaikea nähdä, että pohjoismaista rajaestetyötä pystyttäisiin tällä uudella asetuksella parantamaan tai tehostamaan.** Asetuksen valmistelussa olisi huomioitava myös Pohjoismaiden ministerineuvostossa tekeillä oleva selvitys rajaestetyön tehostamisesta. Selvityksen tuloksia on kuitenkin odotettavissa vasta syksyllä 2024. Samoin Helsingin sopimuksen sisältöä on suunniteltu ajantasaistettavaksi ja modernisoitavaksi tulevina vuosina.

Lapin liitto on yhtä mieltä valtioneuvoston kanssa siitä, että jäsenvaltioiden olemassa olevat järjestelyt erityisesti ETA-maiden kanssa tulisi ottaa paremmin huomioon, ja että **EU-sääntelystä tulee aiheutua mahdollisimman vähäisiä esteitä yhteispohjoismaisen rajaestetyön jatkamiselle ja edelleen kehittämiselle siihen osallistuvien rajanaapurimaiden kanssa riippumatta siitä, ovatko maat unionin jäsenvaltioita.** Asetusluonnoksen selkeänä heikkoutena onkin se, ettei sitä sovellettaisi kolmansiin maihin eli Pohjoismaista Norja jäisi soveltamisalueen ulkopuolelle. Tämä rajaus ei ole pohjoismaisen yhteistyön perinteen perusteella suositeltavaa Suomen kannalta. **Mikäli asetus tulee voimaan, siihen tulee ottaa mukaan poikkeussäännös siitä, että asetuksella ei ole tarkoitus synnyttää unionille yksinomaista ulkosuhdetoimivaltaa sääntelyn kattamalla alalla joko yleisesti tai rajoitetusti, mutta kuitenkin siten, että voidaan säilyttää yhtenäisyys Pohjoismaiden välillä.**

<u>Koordinaatiopisteiden ja toimivaltaisen viranomaisen velvollisuudet</u>

Muutetussa asetusehdotuksessa velvoitteet kohdistuisivat rajat ylittävään koordinaatiopisteeseen ja asetuksessa määriteltyyn ”toimivaltaiseen viranomaiseen”, jolla tarkoitettaisiin kansallisen, alueellisen tai paikallisen tason elintä, jolla on valtuudet antaa oikeudellisesti sitovia ja täytäntöönpanokelpoisia säädöksiä. Ehdotus jättää kansallisesti ratkaistavaksi, hyödyntäisikö jäsenvaltio olemassa olevia rakenteitaan vai

perustaisiko koordinaatiopisteen tehtävien hoitoon uuden elimen tai useita uusia elimiä. Valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, että valtioneuvoston alaiset ministeriöt hoitavat tällä hetkellä tehtäviä, jotka vastaavat lähimmin ehdotettujen koordinaatiopisteiden tehtäviä. Edelleen kirjelmässä todetaan, että ministeriö voisi joissakin tapauksissa ratkaista rajaesteitä lakiin perustuvien asetuksenantovaltuuksien rajoissa omalla toimialallaan, ja että koordinaatiopisteelle ehdotetuissa tehtävissä olisi suppeimmassakin muodossa kyse julkisesta hallintotehtävästä, joka sisältäisi julkisen vallan käyttöä.

Lapin liiton näkökulmasta paras ratkaisu olisi toimivaltaisten viranomaisten keskinäisesti hallinnoima koordinaatiopiste, jolla olisi toisaalta velvollisuus etsiä, kehittää ja esittää ratkaisuja ongelmiin, seurata naapurimaissa tapahtuvaa rajaesteiden ratkaisemista ja toisaalta mahdollisuus esittää uuden lainsäädännön laatimista ja velvollisuus valvoa, ettei sillä synnytetä uusia rajaesteitä. Tämän viranomaistyön rinnalla Pohjoismaissa toimivat rajaestetoimijat / rajaneuvonnat voisivat jatkaa omaa toimintaansa (tiedottaminen ja tiedon kerääminen kentältä koetuista rajaesteistä) ja sopia toimivasta yhteistyöstä ja työnjaosta koordinaatiopisteen kanssa.

Lapin liitto pitää tärkeänä sitä, että rajat ylittävien koordinaatiopisteiden perustaminen on vapaaehtoista. Raja-estetyön rajaaminen vain ennalta määritellyille, suppeammille raja-alueille rajoittaa yhteistyötä ja altistaa epätasa-arvoistaville tekijöille (vrt. esim. rajayhteisön määrittely pandemian aikana). Tällainen kehitys on huolestuttavaa, eikä se tue laajempaa konkreettista alueellista lähentymistä, jota koheesiopolitiikka tavoittelee.

Nykyisillä resursseilla Rajaneuvonta Ruotsi-Suomi-Norjalla ei ole resursseja toimia asetuksessa mainittuna koordinaatiopisteenä. Koordinaatiopisteen tehtävät edellyttävät lainsäädännöllistä osaamista, jota rajaneuvonnalla ei ole, eikä sitä ole mahdollista nykyisten resurssien puitteissa hankkia. Lain kirjaimen tuntevat parhaiten vastuuviranomaiset ja lainsäätäjä itse. Valtion on varmistettava riittävä resurssi mahdollisesti perustettavien koordinaatiopisteiden ja toimivaltaisten viranomaisten tehtävien hoitamiseen.

Vaikutusten arviointi

Taloudelliset vaikutukset

Valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, että ehdotuksilla ei ole suoria kansallisia budjettivaikutuksia eikä välittömiä vaikutuksia EU:n talousarvioon. Edelleen todetaan, että vaikka ehdotuksella ei ole välitöntä vaikutusta kansalliseen talousarvioon, ehdotus lisäisi rajaesteiden purkamiseen nykyisin käytettävien määrärahojen tarvetta ja voisi toisaalta lisätä taloudellista toimeliaisuutta sisämarkkinoilla.

Asetusesityksestä ei selviä, olisiko asetuksen tuomien uusien velvoitteiden hoitamiseen tulossa jäsenvaltioille resurssi Euroopan komissiolta, vai jäisivätkö kaikki kustannukset jäsenmaiden itsensä hoidettavaksi. **Lapin liiton mielestä ehdotuksella on vaikutusta kansalliseen budjettiin, koska asetuksen tullessa voimaan kansallisesti on rakennettava sekä hallintoa että järjestelmiä velvollisuuksien hoitamiseksi.** Tehtävien hoitamiseen on osoitettava riittävä rahoitus, jotta vältytään samanlaiselta jatkuvalta epävarmuudelta, mikä koetaan Rajaneuvonta Ruotsi-Suomi-Norjan toiminnassa sen vuoksi, että valtioilta ei osoiteta tehtävään tarvittavaa resurssia.

Lapin liitto pitää tärkeänä sitä, että sekä tietojärjestelmien sisältöä koskevien vaatimusten että muita menettelyjä koskevien vaatimusten ja prosessien tulee olla paitsi tarkoituksenmukaisia, myös oikein mitoitettuja ja oikeasuhtaisia. **Mikäli komission sääntelystä aiheutuu sellaisia uusia tietojärjestelmiin, menettelyihin tai prosesseihin liittyviä vaatimuksia, jotka lisäävät rajaestetoimistojen hallinnollisen työn määrää, niiden hoitamiseen tulee saada lisärahoitus valtioilta ja/ tai Euroopan komissiolta.**

Rajaneuvonta Ruotsi-Suomi-Norjalla on jo pitkä toimintahistoria ja vakiintuneet toimintamallit. Rajaneuvontatoimiston työ rahoitetaan Pohjoismaiden ministerineuvostosta, eikä sen rahoitus ole riittävä suhteessa toiminnan laajuuteen valtakunnallisena neuvontaorganisaationa. **Tämänhetkinen rahoitus kattaa yhden koordinaattorin palkkaukseen sekä toimitilojen ylläpidon. Kaikki kehittämiseen tai toiminnan volyymin lisäämiseen tarvittava rahoitus tulee Pohjoiskalotin neuvostossa mukana olevilta maakunnilta, EU-projekteista ja Ruotsin hallitukselta.** Covid-19 pandemia osoitti konkreettisesti sen, että rajaneuvonta-palveluille on Ruotsissa, Suomessa ja Norjassa **valtakunnallinen tarve**, vaikka toimistot sijaitsevatkin Suomen Lapin ja Ruotsin Norrbottenin rajalla Torniossa sekä Suomen Lapin ja Norjan Tromssan maakunnan rajalla Storfjordissa.

Rovaniemellä 5.3.2024

Lapin liitto

Mika Riipi
maakuntajohtaja

Päivi Ekdahl
kehittämisjohtaja